

A törvényszéki orvostan atlasza*

(Lehmann féle orvosi kézi atlaszok IX.)

Írta: dr. Hoffmann E. Fordították: dr. Ajtai K. Sándor István egyet. tanársegéd és dr. Krausz Arthur főv. bacteriol. intézeti alorvosok. Singer és Wolfner kiadása. Ára 10 forint.

Az előnyösen ösmert Lehmann-könyvtár törvényszéki atlasz-kötete ügyesen reprodukálva tartalmazza legérdekesebb objektumait annak a maga nemében páratlan törvényszéki orvostani múzeumnak, amelyet Hoffmann tanár évtizedekre terjedő gyakorlata közben hangyaszorgalommal és a szakma iránti igaz lelkesedéssel gyűjtött össze. Ma már ezen atlasz sok európai nyelvre le van fordítva, és örömmel üdvözlöttük a magyar kiadást, amely irodalmunkban hézagot pótolni lett volna hivatva. A mű kiállítása az igényeket teljesen kielégíti. A fényképezett ábrák egy része kissé fakóbb és elmosódottabb ugyan, mint a német kiadásban (amit talán a nyomtatás és a clichék már kissé kopott volta okozott), de a színnyomatok semmiben sem állanak az eredeti mögött.

Nem nyilatkozhatunk ilyen kedvezően a fordításról, amely csak úgy hemzseg a hibáktól és a tévedésektől. Ez annál sajnálatosabb, mert, ha valahol, úgy a törvényszéki orvostani művekben kell teljes hibátlanságot és lelkiismeretes alaposágot követelnünk. Hisz embertársaink élete, szabadsága és becsülete forog itt kockán. Egy tévedés, és – mint egyik kiváló orvosszakértőnk mondani szokta – *az emberek ártatlanul rothadnak a börtönben.*

A fordításban annyi a torzító hiba, hogy könnyebb áttekinthetés céljából kénytelenek vagyunk azokat osztályozni. Legcélszerűbb lesz, ha a monstrosítások ma elfogadott beosztásmódját vesszük alapul. A torzszülöttek tudvalevőleg lehetnek: *monstra per excessum*, *per defectum* és *per fabricam alienam*. Ennek a fordításnak a rendellenességei is részben túlbuzgóság szüleményei, részben defektusok, részben pedig többé-kevésbé vaskos tévedések.

Excessusnak minősíthető, mert felesleges a fordítóknak az a túlbuzgósága, hogy a Hoffmann tanár kitűnő képmagyarázatait önálló megjegyzésekkel kísérik. Ennek lett volna valamelyes jogosultsága, ha a fordítók maguk is már valami nagy tapasztalatú szakférfiak a törvényszéki orvostudomány terén, de így e megjegyzések csak azt a benyomást teszik, mintha Hoffmann élethű fényképét valami műkedvelő fotográfus naiv felfogású retouche-ja érte volna. Mi értelmük van pl. az ilyenfajta közbeszólásoknak: „A magzat élve született, de nem légzett. (Élveszületés légzés nélkül. Ford.)”, vagy pl. a következőnek: „kiválóan fontos a csontmag vizsgálata (az ú.

* Forrás: *Gyógyászat*, 1900. június 3., 40(22): 346-348.

n. csontmagpróba. Ford.)”. Nagyon felesleges volt továbbá a *mosónőbőr*höz kapcsolt magyarázat (XXVI. tábla), mikor a következő oldalon, a 27-ik tábla kapcsán maga a szerző is megteszi csaknem szó szerint ugyanazokat a megjegyzéseket. Am azt még meg lehetne bocsátani a fordítóknak, hogy felesleges munkát is végeztek. A baj ott kezdődik, ahol a *jegyzet* téves is. Azt jegyzik meg pl. a fordítók egy helyütt (3. ábra.), hogy „az immissio penis in vulvam is bevezetett közösülésnek tekintendő”. Ennek a nagyon is apodiktikus állításnak ellentmond az a tény, hogy nálunk a penetratio vulvalis esetei a kimutatható ejaculatio seminis dacára több ízben csak erőszakos nemi közösülési kísérletnek lettek minősítve. (Lásd a curia 1881/349. sz. döntvényét és Belky tvsz. orvostanának 65. lapját.)

A cyankalimérgezést ábrázoló XLV.-ik táblához a fordítóknak az a megjegyzésük, hogy a „cyankalimérgezéskor észlelt helybeli hatás tulajdonképpen azon kálilúg hatása, amellyel a kereskedésben kapható, állott cyankalium fertőzve szokott lenni”. Ez a megjegyzés téves. Ha valaki egészen friss, vegytiszta cyankaliumot vesz is be, a helybeli hatás bekövetkezik, mert a gyomorsav hatása folytán a cyankali alkotórészeire (kéksavra és lúgra) bomlik. Különben is az állott cyankali nem kálilúggal, hanem szénsavas káliummal szokott fertőzve lenni (néha ammóniával és hangyasavas káliummal).

Újszülöttek koponyájának csontosodási hiányait mutatja a 84. ábra. Az ehhez fűzött jegyzet egyebek közt azt mondja, hogy „csontosodási hiánynál [...] a csontot a hiány helyén poroz pótolja”. Ez tévedés. A hiány helyét nem poroz, hanem hártya pótolja, éppúgy, mint a veleszületett hasadékképződésnél. Ez utóbbiról a könyv eredetije így ír: „In zweifelhaften Fällen wird die Ausfüllung derselben durch eine Membran [...] die Differentialdiagnose ergeben.” A fordítók az ellentmondáson úgy segítenek, hogy ezt a mondatot következőleg adják vissza: „kétes esetekben tekintetbe vesszük, [...] hogy hasadékképződésnél az *embryonalis porcz* maradványa is látható” (83. ábra). Szóval szerintük Membran = porc.

Legnagyobb a második fajta, *defectus-számba menő* hibák csoportja. A fordítók, úgy látszik, nem tudják, hogy valamely mű más nyelvbe átültetésével az a kötelezettség jár, hogy mindaz, ami az eredetiben bennfoglaltatik, a fordításban is visszaadassék. Ez egyik alaptörvénye a még kodifikálatlan nemzetközi írói jognak. Az *Atlasz* fordítói azonban egészen könnyedén kihagynak jelzőket, mondatokat, néha egész sorokat, gyakran éppen olyanokat, amelyek nélkül a szöveg hiányos vagy csonka. Íme néhány példa: az eredetiben (II. tábla) ez áll: „Frau A. H. ist *zunächst* an Verblutung in die *Bauchhöhle* gestorben”. A fordításban: „A. H. halálát belső elvérzés okozta”. A kihagyott szavaknak úgy látszik, nem tulajdonítottak fontosságot, holott a *zunächst* itt azt jelenti, hogy a *halál közvetlen oka* az elvérzés volt, amely körülmény jelentőségét talán felesleges fejtegetnünk. Az eredetiben: „die noch vollkommen weiche und schneidbare Beschaffenheit der Rippenknorpel”. A fordításban: „a porcok bordaporczok” (1. ábra). Hoffmannál: „durch den mit *Tripper* behafteten Mann inficirt”, a fordításban: „és ekkor történt a fertőzés” (48. ábra). Még hiányosabb a 95., 106. és a 122. ábra szövegmagyarázatának fordítása stb.

Az első két csoportban összefoglalt hibákért a fordítókat méltán érheti a felületesség vádja. A harmadik osztály ellenben (*errata per fabricam alienam*) nem

jön ily szigorú beszámítás alá, mert ez utóbbinak egy fontos tényezője, a szándékosság, hiányzik. Ezek azok a tévedések, amelyek a német nyelv nem ösmeréséből vagy félreértéséből s az eredeti szöveg hibás magyarázásából keletkeztek. Ilyennek mondható pl. hogy a *derb* és *rauh* szavakat következetesen *durvának* fordítják, holott az első merevet, az utóbbi érdest jelent (7. 33 ábra, I. tábla), hogy a *behördliche Section* az ő fordításukban nem hatósági, hanem „hivatalos bonczolás” (7. ábra), *Muskelschwach* szerintük: *petyhüdt izomzatú*, pedig valójában izomgyenge, sovány, (7. ábra); *bei abgezogenen Schenkeln*, ezt úgy fordítják, hogy *feszés czombtartás mellett*, pedig *abziehen* – abdukciót jelent (7. ábra); *glattrandiger Saum* = *éles szélű*, ahelyett, hogy *sima* vagy *épszélű* (uott.); *Perforation des fornix vaginæ* a fordításban: „A hüvelyboltozat *leválása*” (77. ábra). *Speiseröhre* szerintük *tápcsatorna*, pedig tulajdonképp *báرزsing*, *nyelőcső* (81. ábra). Más példa; az eredetiben ez áll: „man [...] ein Panaritium constatierte und Pyämie aus dieser Ursache diagnosticierte”. A fordításban: „panaritiuma volt és ez okból pyamiát diagnosztizáltak”. Magától értetődik, hogy így kellett volna fordítaniok: *és ebből keletkezett pyamiát* kórisméztek.

Nem minden humor nélkül való a következő tévedés: a VII. táblán Hoffmann *peteburokrészlet által okozott fulladást* mutat be, és megjegyzi hozzá: „diess wird mit *Unrecht* als Geburt in der *Glückshaube* bezeichnet”. A fordítás – szorosan a szöveghez ragaszkodva – azt írja: „a köznép az így született gyermeket – *bár alaptalanul* – burokbán születettnek nevezi”. Szeretnők tudni, miért alaptalanul, ha tényleg úgy született? Persze a fordítók elnézték, hogy az *Unrecht* a *Glück*-re és nem a *Haube*-ra vonatkozik. Kevésbé humoros dolog az, hogy a XXXIV. tábla mellett azt, hogy „das Zellgewebe ist *hämorrhagisch infiltrirt*” így fordítják: „a szövet *véresen beivódott*”. A beivódás és a beszűrődés összetévesztése a lehető legsúlyosabb törvényszéki orvosi tévedés. A XLVII. táblamagyarázat legvégén az áll: „hogy az asszony elmezavarban szenvedett, feltehető nem volt”. Utánanéztünk az eredetiben, és ezt találtuk: „dass die Untersuchte geistesgestört war, fand ihre Bestätigung”, vagyis éppen az ellenkezőjét!

Végül még egyes magyartalan konstrukciókról és stílusbeli hibákról kell szólnunk, pl. „a lövedékek eltorzulása folytán okozta hátrányok” (156. ábra); „az *esetet* egy elmebajos beteg követte el” (180. ábra); „a velesz. hasadék [...] könnyen ejtheti a *vizsgálatot* tévedésbe” (83. ábra), „makk jól fejlett, de nem átfürt” (5. ábra), „a *hiányzó placentarészletet észrevette volna*” (!) stb.

Feltűnően sok a *sajtóhiba*, ezek némelyike értelemzavaró, pl. *colliguatio-nakrosis* (*colliquatio-nekrosis*) (XXX. tábla); *agonalis* (*agonalis* helyett) (LI. tábla); *parasitas* (*porositas* helyett) (84. ábra), *plaques-ok* (*plaque-ok* helyett) (LIII. tábla) stb.

Tekintve, hogy a felhozottak távolról sem képezik tökéletes listáját a könyvben foglalt tévedéseknek és hibáknak, hanem úgyszólván csak szemelvények, jó lélekkel nem ajánlhatjuk, hogy törvényszéki orvosaink a Hoffmann-Atlasz ezen fordítására támaszkodva szerkesszék véleményeiket.

Dr. Ferenczi Sándor